

Työ- ja elinkeinoministeriö
Energiaosasto
Mirjami Tanner

17.6.2021

ESITTELYMUISTIO FIR 1 -TUTKIMUSREAKTORIN YDINVASTUUN ENIMMÄISMÄÄRÄN ALENTAMISESTA

Yleistä

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy (jäljempänä VTT tai hakija) on hakenut ydinvastuulain 18 §:n mukaista ydinvastuun enimmäismäärän alentamista FiR 1 -tutkimusreaktorille.

Vuonna 2014 annetulla valtioneuvoston päätöksellä (TEM/2372/08.04.01/2014) VTT:n vastuumäärää alennettiin ydinvastuulain 18 § nojalla 70 miljoonaa euroa vastaavaan määrään erityisnosto-oikeuksia. Vuoden 2014 päätöksessä todetaan, että alennettu vastuumäärä koskee FiR-tutkimusreaktorin normaalia käyttöä, eikä se koske muun muassa tutkimusreaktorin käytöstäpoistoa. Tämän vuoksi VTT esittää, että käytöstäpoistoa koskevan lupahakemuksen yhteydessä (VTT Dno 356/0652/2017) tarkasteltaisiin FiR 1 -tutkimusreaktorin ydinvastuun enimmäismäärän alentamista kattamaan myös käytöstäpoistovaihe. Käytöstäpoistovaihe alkaa käytöstäpoistoa koskevasta luvasta, ja päättyy vuoden 2030 loppuun mennessä.

Suomessa olevan ydinlaitoksen haltijalla tulee olla Finanssivalvonnan hyväksymä vakuutus ydinvastuulain tai muun sopimusvaltion vastaavan lainsäädännön mukainen ydinvahingosta johtuvan vastuun varalle laitoksenhaltijan ydinvastuulain 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun vastuun kattamiseksi. VTT on käytöstäpoistettavan FiR 1 TRIGAMARK II-tutkimusreaktorin ydinenergiailain mukainen luvanhaltija. VTT muuttui 1.1.2015 nykymuotoiseksi osakeyhtiöksi, jota koskee ydinvastuulain 23 § 1 momentin mukainen vakuutusvelvollisuus.

Vuoden 2014 alennetun vastuumäärän päätöksen jälkeen VTT on toimittanut tutkimusreaktorin käytetyn ydinpolttoaineen alkuperämaahansa Yhdysvaltoihin. Käytetyn ydinpolttoaineen poistuminen FiR-tutkimusreaktorilta on merkittävästi alentanut ydinlaitoksen riskitasoa.

VTT näkee tutkimusreaktorin käytöstäpoiston hyvin vähäriskiseksi ja käytöstäpoiston aiheuttaman ympäristön säteilyriskin merkityksettömäksi ajatellen ydinvastuulain tarkoittamaa ydinvahinkoa. Säteilyturvakeskuksen tekemä FiR 1-tutkimusreaktorin käytöstäpoistoa koskeva turvallisuusarvio tukee VTT:n näkemystä todeten, että käytöstäpoistovaiheen osalta VTT on osoittanut, ettei purkamisesta aiheudu haittaa ympäristön asukkaille, ja että purkaminen on toteutettavissa turvallisuusvaatimuksien mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi lausuntoa vastuun enimmäismäärän alentamiseen STUK:lta ja valtiovarainministeriöltä (jäljempänä VM). STUK totesi lausuntonaan, että se pitää VTT:n hakemuksessa esittämää vastuumäärää perusteltuna. FiR 1 -tutkimusreaktorin käytöstäpoistoon sisältyy käytössä olevaan FiR 1 -tutkimusreaktoriin verrattuna huomattavasti pienempiä säteilyturvallisuusriskejä, koska laitos on pysyvässä sammutustilassa ja käytetty ydinpolttoaine on poistettu reaktorista. Tämän takia FiR 1 -tutkimusreaktorille käytön ajaksi myönnetty ydinvastuulain mukainen vastuun enimmäismäärä on vähintäänkin riittävällä tasolla myös käytöstäpoiston aikana. VM viittasi lausunnossaan aiemmissa lausunnoissaan viitattuihin asiantuntija-arvioihin sekä huomioi, että valtioneuvosto on aiemmin päättänyt alentaa tutkimusreaktorin ydinvastuun tasoa, joten VM puoltaa hakemusta. Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy totesi vastineessaan, ettei sillä ole huomautettavaa valtiovarainministeriön ja Säteilyturvakeskuksen lausuntoihin koskien hakemusta FiR 1 -tutkimusreaktorin ydinvastuun enimmäismäärän alentamiseksi.

Esitettyjen perustelujen johdosta esitämme, että VTT:n ydinvastuun enimmäismäärän alentamista jatketaan 70 miljoonaa euroa vastaavaan määrään kansainvälisen valuuttarahaston erityisnosto-oikeutta myös käytöstäpoistovaiheessa.

Alennetun vastuumäärän voimassaolon pituus

VTT on hakenut vastuumäärän alentamista kattamaan käytöstäpoistovaihe. Käytöstäpoistoa koskeva lupa myönnetään hakemuksen mukaisesti vuoden 2030 loppuun asti.

Käyttöluvan voimassaoloaika on pidempi kuin VTT:n suunnitelman mukaan olisi välttämätöntä tutkimusreaktorin käytöstäpoiston ja purkamisen toteuttamiseksi. Purkamisen aloitusajankohtaan liittyy kuitenkin vielä epävarmuuksia, minkä vuoksi luvan pidempi voimassaoloaika on perusteltu. Lupa ei mahdollista uuden käyttötoiminnan aloittamista ja lupa käytännössä raukeaa, kun VTT:n tutkimusreaktori on purettu.